

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

TÜRK DİLİ - 2

2. HAFTA

2022

YAZILI ANLATIM

- 2.1.Hikâye (Öykü)
- 2.2.Roman
- 2.3.Deneme
- 2.4.Fıkra
- 2.5.Makale
- 2.6.Tenkit

Yararlanılan ve başvurulabilecek kaynaklar.

Muharrem Ergin Üniversiteler İçin Türk Dili, Üniversiteler İçin Türk Dili El Kitabı

HEDEFLER

Bu üniteyi çalıştıktan sonra,
Etkili bir sunum yapabilecek,
Tartışma türleri arasındaki farkları öğrenebilecek,
Tartışmalar arasındaki farkları kavrayabilecek, Dilini
etkili kullanan bireyler olabileceksiniz.

ÖNERİLER

Bu üniteyi daha iyi kavrayabilmek için okumadan önce; İletişimde
dilnin işlevi konularını gözden geçiriniz.
Bir tartışma programını izleyiniz
Tartışma çeşitleri ile ilgili alıştırma yapınız.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

1. YAZILI ANLATIM

İnsanların yüz yüze yaptıkları iletişim zamanla yetmediği için çeşitli arayışlar içine girmişlerdir. Çünkü sözle yapılan iletişimler kalıcı değildir. Kalıcılığı sağlayabilmek için farklı çalışmalar yapmışlardır. Oluşturdukları bazı figürleri mağara duvarlarına çizerek bilgilerin kalıcılığını sağlamaya çalışmışlardır. Amaç kendinden sonraki kuşaklara bazı bilgileri aktarabilmektir. Bu düşünce git gide gelişerek bugün kullandığımız yazının oluşmasını sağlamıştır. Konuşma dilinde çabukluk ve hareketlilik ön plandayken yazılı anlatımda durağanlık hâkimdir. Yazılı anlatım daha ağır bir yapıya sahiptir ama sözlü anlatıma nazaran daha kalıcıdır.

Yazılı ve sözlü anlatım arasındaki farkları şöyle sıralayabiliriz:

- Sözlü anlatım sesliken yazılı anlatım sessizdir. Sözlü anlatımda ifadeler sözle sağlanırken yazılı anlatımda bunların yerini harfler almıştır.
- Sözlü anlatımda ağız farklılığı olmasına rağmen yazılı anlatımda bu farklılıklar ortadan kalkmaktadır.
- Sözlü anlatımda anlatım kuralsız gerçekleştirilirken yazılı anlatımda bağlı kalınan krallar yer almaktadır.
- Sözlü anlatımda yüz yüzelik hakim olduğu için anlatım birçok unsurla desteklenebilirken (jest ve mimikler) yazılı anlatımda sadece dilin kuralları ile bu sağlanabilmektedir.
- Sözlü anlatımda kalıcılık söz konusu değilken yazılı anlatımda kalıcılık yüzyıllarca sağlanmaktadır.

Yazılı anlatım türlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1.1.Hikâye (Öykü)

1.2. Roman

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

1.3. Deneme

1.4. Fıkra

1.5. Makale

1.6. Tenkit

1.1.Hikâye (Öykü)

Hikâye, gerçek ya da gerçekleşmesi mümkün olan olayların yer ve zamana bağlı kalınarak anlatıldığı bir yazı türüne “hikâye” denir. Hikâye yazı türü olarak roman ile karıştırılmaktadır. Ancak ikisi arasında belirgin farklılıklar vardır. Hikâyede zaman daha kısadır ve daha az karaktere yer verilir. Hikâyenin kısa olması okunurluğunu da arttırmıştır. Hikâye, romancılığa geçişte büyük bir yere sahiptir.

Hikâye türünde verilen ilk eser İtalyan yazar Boccacio 'nun Decameron adlı eseridir. Rönesans'ın etkisiyle XIX. Yüzyıl edebiyatının en yaygın türü hikâye olmuştur. Boccacio, İtalyan klasik nesrinin önemli yazarlarından biridir.

Türk edebiyatında bu tür, XIV. ve XV. yüzyılda “Dede Korkut Hikâyeleri” ile çağdaş hikâye tekniğine yaklaşmıştır. XIX. yüzyılda Tanzimat'la gelen yeniliklerle birlikte batılı anlamda ilk örneğini Ahmet Mithat Efendi “Letaif-i Rivayet” (Söylenegelen Güzel Şeyler) adlı eserini yazarak vermiştir. Sami Paşazade Sezai “Küçük Şeyler” adlı eseriyle modern hikâyeyi oluşturmuştur. Hikaye bağımsız bir tür olma özelliğini ise Milli Edebiyat döneminde Ömer Seyfettin'le kazanmıştır.

Hikâyenin beş temel unsuru vardır.

Olay: Hikâyede üzerinde durulan yaşantılardır.

Kişi: Olayın gerçekleşmesinde etkili olan veya olayı yaşayanlardır.

Yer: Olayın gerçekleştiği mekândır.

Zaman: Olayın gerçekleştiği mevsim veya gündür.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

Dil ve Anlatım: Hikâyenin anlatım şeklidir. Günlük konuşma dilinden daha da gelişmiş olmalıdır. Deyim, atasözü ve tamlamalarla zenginleştirilmelidir.

Hikâyede Plan:

Hikâyede plan üç ana bölümden oluşur.

1.Serim: Hikâyenin giriş bölümünün adıdır. Bu bölümde yer ve kişiler tanıtılarak olaya giriş yapılmaya çalışılır.

2.Düğüm: Hikâyenin olayının anlatıldığı bölümdür.

3.Çözüm: Hikâyenin olayının bir sonuca bağlandığı bölümdür.

Bazı hikâyelerde bu bölümler yer almamaktadır. Giriş ve sonuç bölümüne yer verilmemektedir. Bu bölümler okuyucu tarafından tamamlanır.

Hikâye Çeşitleri

1.Olay Hikâyesi: Bir olayı serim, düğüm ve çözüm planıyla anlatan hikâyelerdir. Yer ve şahıslar tasvir edilir. Bu hikâyede okuyucuda merak uyandırılarak merak uyandırmaya çalışılır. Bu türün temsilcisi Fransız yazar Maupassant'tır. Bu yüzden bu hikâye türüne "Maupassant Tarzı Hikâye" denir.

2.Durum Hikayesi: Bir olayı değil de hayatın bir kesitini ele alıp anlatan Hikâyelere durum hikâyeleri denir. Bu hikâye türünde serim, düğüm ve çözüm planına uyulmamaktadır. Merak ve heyecandan çok duygu ve hayallere yer verilir, fikre önem verilmez. Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır.

3.Modern Hikâye: İnsanların her gün karşılaştıkları durumların arka planında yatan görünmeyen yüzünü hayallerle veya olağanüstü durumlarla anlatan hikayelere "Modern Hikaye" denir.

1920'lerde Batıda ilk defa görülen bu türün en önemli temsilcisi Fransız yazar Kafka'dır. Bu türün bizdeki ilk temsilcisi ise Haldun Taner'dir. Daha çok büyük şehirlerdeki

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

yozlaşmış tipleri, sosyal ve toplumsal bozuklukları, felsefi bir yaklaşımla, ince bir yergi ve yer yer alay katarak, irdeler biçimde gözler önüne seren yazı türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Roman

Yaşanmış veya yaşanabilir olayların yer, zaman, çevre ve insan unsurlarına dayandırılarak uzun uzadıya anlatıldığı yazı türüne “Roman” denir. Roman olmuş ya da olabilecek olayların tasarlanıp belli bir sanat düzeni içinde sunulmasıdır.

Roman her ulusun içinde bulunduğu yapıya, ekonomiye göre farklı bir kimlik kazanmaktadır. Romanlar ilk olarak doğaüstü güçlere dayandırılırken sonradan sıradan insanların bile anlatıldığı bir yapı kazanmıştır.

Edebiyatımızda roman türünün ilk örnekleri Tanzimat döneminde görülür. Bu dönemde oluşturulan eserlerde eski ile yeni arasındaki mukayeseler söz konusudur.

Roman türünün ilk örneğini XVI. yüzyılda İspanyol yazar Miguel de Cervantes (Mişel dö Servantes) “Don Kişot” adlı esriyle vermiştir.

Türk edebiyatında bu türün yerini “Mesneviler” almaktaydı. Edebiyatımızdaki romanlar ilk olarak Fransız yazarlardan yapılan çevirilerle başlamıştır. Yusuf Kamil Paşa'nın Fransız yazar Fenelon 'dan yaptığı “Telemak” ilk çeviri romanımızdır. Bu romanı daha sonra Wictor Hugo'dan “Sefiller”, Daniel Defo'dan “Robinsun Crosoe” ve Alexandre Dumas'dan “Monte Criesto” takip etmiştir. Türk Edebiyatı'nda ilk roman Şemsettin Sami'nin 1872'de yayınladığı Ta'aşşuk-ı Talat ve Fıtnat adlı eseridir. Daha sonra Namık Kemal “İntibah” adlı eseriyle ilk edebi roman örneğini Halit Ziya Uşaklıgil “Mai ve Siyah”la ilk modern roman örneğini vermişlerdir. Milli Mücadele döneminde Halide Edip “Ateşten Gömlek”, Yakup Kadri Karaosmanoğlu “Yaban”, Reşat Nuri Güntekin “Çalıkuşu” romanlarıyla bu türü mükemmele ulaştırmışlardır.

Romanın Özellikleri:

- a. İnsan ve dünyayı kendisine konu olarak seçmiştir.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

- b. Olaylar gerçek yaşamı yansıtmaya çalışmaktadır.
- c. Kişi ve çevre gerçek yaşamı yansıtmaktadır.
- d. Çok sayıda kişiye yer verilmesi, olayların uzun uzadıya anlatılması romanın hikâyeden ayrılan yönleridir.

Roman ile Hikâye Arasındaki Farklar:

- a. Romanlar uzun uzadıya yazılırken hikâyeler daha kısa yazılardır.
- b. Romanlarda çok sayıda karakter yer alırken hikâyede azdır.
- c. Romanda zaman çok geniş olmasına rağmen hikâyede dardır.
- d. Romanlarda karakterler çok yönlü iken hikâyelerde tek yönlüdür.

Roman Çeşitleri:

A- Konularına Göre

1. **Tarihi Roman:** Tarihteki olayların yazarın kendi hayal gücüyle anlatıldığı romanlardır.

İlk örneğini Valter Scolt “Vaverley” adlı eseriyle vermiş. Türk edebiyatında ilk örneği Namık Kemal’in “Cezmi” adlı romanıdır.

2. **Macera Romanı:** Günlük hayatta pek fazla rastlanmayan esrarengiz, sürükleyici olayların anlatıldığı romanlardır. Dünya edebiyatında R. L. Stevensın’ın “Hazine Adası”, Türk edebiyatında A. Mithat Efendinin “Hasan Mellah” bu türün önemli eserlerindendir.

3. **Sosyal Roman:** İnsanı derinden etkileyen toplumsal olaylar, siyasi olaylar, inançlar, gelenek ve görenekleri bazen eleştirisel, bazen de bilimsel açıdan ele alıp anlatan romanlara “Sosyal Roman” denir.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

Dünya edebiyatında W. Hugo'nun "Sefiller", Tolstoy'un "Suç ve Ceza" adlı eserleri; Türk edebiyatında Namık Kemal'in "İntibah", Recaizade Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası" bu türün önemli eserlerindendir.

- 4. Psikolojik Roman:** Karakterlerin iç dünyasını, ruh hallerini ele alarak anlatan romanlardır.

İlk örneği Madame de La Fayette'nin "Prencesse de Cleves" adlı romandır. Türk edebiyatında ilk örneği Mehmet Rauf'un "Eylül" adlı eseridir.

- 5. Otobiyografik Roman:** Yazarın kendi hayatını anlattığı romanlardır.

- 6. Nehir Roman:** Bir kişinin, bir toplumun hayatındaki gelişmeleri ya da tarihi olayları birden fazla cilt halinde anlattığı romanlara "Nehir Roman" denir.

Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" bu türün eserlerindendir.

B- Konuların İşlenişine Göre Romanlar:

- 1. Romantik Roman:** Duygu ve hayallerin ön planda olduğu romanlardır. (İntibah,
- 2. Realist Roman:** Gözlem ve deneyimin duygu ve hayalden daha ön plânda olduğu romanlardır. İlk örneğini de Recaizade Mahmut Ekrem'in "Araba Sevdası" adlı eseridir.
- 3. Natüralist Roman:** Bilimsel araştırmalara bağlı kalarak kahramanlarını gözlemlerle seçen romanlardır. İlk natüralist roman Ahmet Mithat Efendi'nin Müşahadat isimli eseridir.

2.3. Deneme

Yazarın herhangi bir konudaki görüşlerini, kesin kurallara varmadan, kanıtlamaya kalkmadan, okuyucuyu inanmaya zorlamadan anlattığı yazı türüne "Deneme" denir. Bir insanın bir konuda içini dökmek amacıyla kesin hükümlere varmadan samimi bir üslupla yazdığı yazılara deneme denir. Deneme pek çok türe benzerlik gösterdiğinden deneme yazmak zordur.

Denemede aşağıdaki durumlar karşımıza çıkmaktadır.

TÜRK DİLİ BAHAR DÖNEMİ / 2022

- Yazar, kendisiyle konuşuyormuş gibi bir hava oluşturur.
- Yazarken samimi bir dil kullanır.
- Düşüncelerin kanıtlanma gayesi yoktur.
- Düşüncelerinden kesin bir sonuç çıkarmak zorunda değildir.
- Yazar istediği konuda deneme yazabilir.

Bu türün en büyük ustası Fransız yazar Montaigne'dir. Denemeler iddialı olmayan, ispat kaygısı taşımayan; temel anlamda insan doğallığına dayanan eserlerdir. Denemeler toplumsal konulara nazaran daha çok kişisel konulara, soyut dünyalara ve iç hesaplaşmalara daha yakındır. Bu yönüyle fıkra türünden ayrılır. Fıkralar toplumsal konulara kişisel yaklaşımlar getirmektedir.

Bu türün önde gelen yazarları Ahmet Haşim, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Selahattin Eyyüboğlu'dur.